અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઇ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

==========

(૨૦૧૧) ૧૦ એસ.સી.આર. ૭૨૮

પંજાબ રાજ્ય અને અન્ય

વિરુદ્ધ

જગદીશ કૌર

(સિવિલ અપીલ નં. ૨૮૯૭/૨૦૦૬)

૨૬ ઓગસ્ટ, ૨૦૧૧

[ન્યાયમૂર્તિઓ આફતાબ આલમ અને આર. એમ. લોઢા]

સેવા કાયદો:

વર્ગ–૪ માંથી વર્ગ–૩ ની જગ્યાઓ પર બઢતી – પંજાબીમાં ટાઇપિંગ કસોટીની આવશ્યકતા – ઠેરવેલ કે: પંજાબ સરકારના તારીખ ૨૪.૦૮.૧૯૮૩

ના પરિપત્રને ધ્યાનમાં લેતાં, પ્રતિ મિનિટ ૩૦ શબ્દોની ઝડપે પંજાબી ટાઇપરાઇટિંગમાં કસોટીની આવશ્યકતા એ વર્ગ–૪ માંથી વર્ગ–૩ ની જગ્યાઓ પર બઢતી માટેનો દેખીતો માપદંડ છે – સદર આવશ્યકતાને રદ કરતો હાઇકોર્ટનો હુકમ ટકી શકે તેમ નથી – એક કર્મચારીને બઢતી આપવામાં આવેલ હોવાથી અને બીજા કર્મચારીની તરફેણમાં હાઇકોર્ટનો હુકમ હોવાથી, પાછળના કર્મચારીને પણ બઢતી આપવી જોઇએ અને તેઓએ હુકમમાં જણાવ્યા મુજબ ટાઇપિંગ કસોટી પાસ કરવી જોઇએ – વર્ગ–૩ ની જગ્યા પર સીધી ભરતીના કિસ્સામાં આવશ્યકતા તરીકે પંજાબીમાં ટાઇપિંગની લાયકાતમાં ઘણી છૂટછાટ આપવામાં આવેલ હોવાથી, રાજ્ય સરકારને વર્ગ–૪ માંથી વર્ગ–૩ ની જગ્યાઓ પર બઢતી માટેના માપદંડોની સમીક્ષા કરવા અને તેને વર્ગ–૩ ની જગ્યાઓ પર સીધી ભરતી માટેની આવશ્યકતાઓની સમકક્ષ લાવવા સલાહ આપવામાં આવેલ.

હાલની અપીલોમાં, રાજ્ય સરકારે હાઇકોર્ટના તે હુકમને પડકારેલ જેના દ્વારા તેણે રાજ્ય સરકારની સેવામાં વર્ગ–૪ માંથી વર્ગ–૩ ની જગ્યાઓ પર બઢતી માટેના પાત્રતાના માપદંડ તરીકે પંજાબીમાં ટાઇપિંગ કસોટીની આવશ્યકતાને રદ કરેલ હતી.

અપીલો મંજૂર કરતાં, કોર્ટે

ઠેરવ્યું: ૧.૧ હાઇકોર્ટે ધ પંજાબ સિવિલ સર્વિસીસ (જનરલ એન્ડ કોમન કન્ડિશન્સ ઓફ સર્વિસ) રુલ્સ, ૧૯૯૪ ("૧૯૯૪ ના નિયમો")ને તેના

ચુકાદાનો આધાર બનાવવામાં ભૂલ કરેલ હતી. ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૩૦૯ ના પરંતુક હેઠળ ઘડવામાં આવેલા ૧૯૯૪ ના નિયમો માત્ર રાજ્ય સરકારમાં વર્ગ–૧, વર્ગ–૨ અને વર્ગ–૩ ની સેવાઓમાં સીધી ભરતી દ્વારા થતી નિમણૂકો બાબતે જ છે. સદર નિયમોનો મૂળ ઘડવામાં આવેલો રુલ ૧૫ પણ, કે જે ટાઈપિંગ કસોટીની લાયકાત નિર્ધારિત કરતો હતો, તેમાં તારીખ ૨૩ જૂન, ૧૯૯૯ ના જાહેરનામા દ્વારા સુધારો કરવામાં આવેલ હતો, અને પરિણામે, ટાઈપિંગની લાયકાત કે જે અગાઉ નિમણૂક માટે અનિવાર્ય આવશ્યકતા રહેતી હતી તે પૂર્વશરત મટી ગયેલ અને હવે તે નિમણૂકની તારીખથી એક વર્ષના સમયગાળામાં મેળવી શકાય છે, જેમાં નિષ્ફળ જતાં કોઈ વાર્ષિક ઈજાફા મંજૂર કરવામાં આવશે નહીં. આમ, તે સ્પષ્ટ છે કે વર્ગ–૩ ની જગ્યા પર સીધી ભરતીના કિસ્સામાં, નિમણૂક માટેની આવશ્યકતા તરીકે પંજાબીમાં ટાઈપિંગની લાયકાતમાં નોંધપાત્ર રીતે છૂટછાટ આપવામાં આવેલ છે. [ફકરા ૭ અને ૮] [૭૩૪–એફ–એચ; ૭૩૫–એ–બી–એફ–જી]

૧.૨ જોકે, ૧૯૯૪ ના નિયમો વર્ગ–૪ ની જગ્યાઓ પરની નિમણૂકો સાથે સંબંધિત નથી કે તે વર્ગ–૩ ની જગ્યાઓ પર ભરતીના પ્રકાર તરીકે વર્ગ–૪ માંથી બઢતીની જોગવાઈ પણ કરતા નથી. તેથી, ૧૯૯૪ ના નિયમોમાં વર્ગ–૪ માંથી વર્ગ–૩ ની જગ્યાઓ પર બઢતી માટેના પાત્રતાના માપદંડો સાથે સંબંધિત કોઈ જોગવાઈ મળી આવવાનો કોઈ પ્રશ્ન જ નથી. તેથી, હાઈકોર્ટ એવું અનુમાન તારવવામાં તદ્દન ખોટી હતી કે જ્યારે પંજાબીમાં ટાઈપરાઈટિંગ કસોટી પાસ કરવી

એ સીધી ભરતી માટેની શરત છે, ત્યારે તે બઢતી માટેની પૂર્વશરત ન હતી. [ફકરો ૯] [૭૩૫–એચ; ૭૩૬–એ–બી]

૧.૩ વર્ગ–૪ માંથી વર્ગ–૩ ની જગ્યાઓ પર બઢતી માટેની જોગવાઈ સૌપ્રથમ તારીખ ૨૪ ઓગસ્ટ, ૧૯૮૩ ના સરકારી પરિપત્ર પત્ર નં. ૪/૧૭/૭૯–આઈપીપી/૧૯૭૩ માં કરવામાં આવેલ હતી. તેમાં પંજાબી ટાઈપરાઈટિંગમાં લાયકાત કસોટી માટેની જોગવાઈ સમાવિષ્ટ હતી. સદર સરકારી હુકમમાં તારીખ ૨૭ ઓક્ટોબર, ૧૯૯૮ ના પરિપત્ર દ્વારા સુધારો કરવામાં આવેલ હતો. પાછળના પરિપત્રે બઢતી માટેનો ક્વોટા ૧૦% થી વધારીને ૧૫% કરેલ પરંતુ અગાઉના હુકમમાં નિર્ધારિત કર્યા મુજબની પંજાબી ટાઈપરાઈટિંગની લાયકાત જાળવી રાખેલ હતી. તે સુપ્રસ્થાપિત છે કે કોઈ પણ વિષય પર વૈધાનિક નિયમોના અભાવે, સંબંધિત સરકારી હુકમો અમલમાં રહેશે. [ફકરા ૧૦ અને ૧૧] [૭૩૬–સી–જી; ૭૩૭–એ–બી]

સંત રામ શર્મા વિરુદ્ધ રાજસ્થાન રાજ્ય અને અન્ય, એ.આઈ.આર. ૧૯૬૭ એસ.સી. ૧૯૧૦ = ૧૯૬૮ એસ.સી.આર. ૧૧૧; અશોક કુમાર શ્રીવાસ્તવ અને અન્ય વિરુદ્ધ રામ લાલ અને અન્ય, (૨૦૦૮) ૩ એસ.સી.સી. ૧૪૮ = ૨૦૦૮ (૧) એસ.સી.આર. ૨૯૯; શિબા શંકર મહાપાત્રા અને અન્ય વિરુદ્ધ ઓરિસ્સા રાજ્ય અને અન્ય, (૨૦૧૦) ૧૨ એસ.સી.સી. ૪૭૧ = ૨૦૦૯ (૧૫) એસ.સી.આર. ૮૬૬ – પર આધાર રાખવામાં આવેલ.

૧.૪ આમ, પ્રતિ મિનિટ ૩૦ શબ્દોની ઝડપે પંજાબી ટાઇપરાઇટિંગમાં કસોટી પાસ કરવાની આવશ્યકતા એ વર્ગ–૪ માંથી વર્ગ–૩ ની જગ્યા પર બઢતી માટેનો દેખીતો માપદંડ છે. તેથી, હાઇકોર્ટ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા હુકમો ટકી શકે તેમ નથી. [ફકરો ૧૨] [૭૩૭–ડી]

૧.૫ હાઇકોર્ટ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા હુકમને અનુસરીને, સિવિલ અપીલ નં. ૪૧૩૪/૨૦૦૬ ના સામાવાળાને વર્ગ–૩ ની જગ્યા પર બઢતી આપવામાં આવેલ હતી જેના પર તેઓ ત્યારથી કાર્યરત છે. સિવિલ અપીલ નં. ૨૮૯૭/૨૦૦૬ ના સામાવાળાને, જોકે આ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા સ્ટે ઓર્ડરને કારણે બઢતી આપવામાં આવેલ ન હતી, તેમ છતાં છેલ્લા સાત વર્ષથી તેમની તરફેણમાં હાઇકોર્ટનો હુકમ હતો. તેથી, એવો નિર્દેશ આપવામાં આવે છે કે તેમને પણ વર્ગ–૩ ની જગ્યા પર બઢતી આપવી જોઇએ. જોકે, બંને સામાવાળાઓને આપવામાં આવેલ બઢતી સિવિલ અપીલ નં. ૪૧૩૪/૨૦૦૬ ના સામાવાળાના કિસ્સામાં એક વર્ષની અંદર અને સિવિલ અપીલ નં. ૨૮૯૭/૨૦૦૬ ના સામાવાળાના કિસ્સામાં તેમની બઢતીથી એક વર્ષની અંદર પ્રતિ મિનિટ ૩૦ શબ્દોની ઝડપે પંજાબીમાં ટાઇપરાઇટિંગ કસોટી પાસ કરવાને આધીન રહેશે, જેમાં નિષ્ફળ જતાં તેઓને વર્ગ–૪ માં તેમની મૂળ જગ્યાઓ પર પાછા ઉતારી શકાશે. [ફકરો ૧૩] [૭૩૭–ઇ–જી]

૨. તે જોવામાં આવે છે કે વર્ગ–૩ ની જગ્યા પર સીધી ભરતીના કિસ્સામાં આવશ્યકતા તરીકે પંજાબીમાં ટાઇપિંગની લાયકાતમાં ઘણી છૂટછાટ આપવામાં

આવેલ છે. રાજ્ય માટે સીધી ભરતી અને બઢતી દ્વારા ભરતી માટે અલગ–અલગ ધોરણો રાખવા કાયદેસર રીતે અનુમતિપાત્ર હોઈ શકે છે, પરંતુ ન્યાયીપણામાં રાજ્યને વર્ગ–૪ માંથી વર્ગ–૩ ની જગ્યાઓ પર બઢતી માટેના માપદંડોની સમીક્ષા કરવા અને તેને વર્ગ–૩ ની જગ્યાઓ પર સીધી ભરતી માટેની આવશ્યકતાઓની સમકક્ષ લાવવા માટે યોગ્ય સલાહ આપવામાં આવે છે. [ફકરો ૧૪] [૭૩૮–એ–બી]

કેસ લો રેફરન્સ:

૧૯૬૮ એસ.સી.આર. ૧૧૧	**ફકરો ૧૧**	**આધાર રાખેલ**
૨૦૦૮ (૧) એસ.સી.આર. ૨૯૯	**ફકરો ૧૧**	**આધાર રાખેલ**
૨૦૦૯ (૧૫) એસ.સી.આર. ૮૬૬	**ફકરો ૧૧**	**આધાર રાખેલ**

સિવિલ અપીલ હકૂમત : સિવિલ અપીલ નં. ૨૮૯૭/૨૦૦૬.

સીડબ્લ્યુપી નં. ૧૧૭૫૮/૨૦૦૩ માં પંજાબ અને હરિયાણા હાઇકોર્ટ, ચંદીગઢના તારીખ ૨૦.૦૨.૨૦૦૪ ના ચુકાદા અને હુકમમાંથી.

સાથે

સિવિલ અપીલ નં. ૪૧૩૪/૨૦૦૬.

અપીલકર્તાઓ તરફે એચ. એમ. સિંઘ (અજય પાલ વતી).

સામાવાળાઓ તરફે એ. પી. મોહંતી, સુધા ગુપ્તા, જગજીત સિંઘ છાબરા.

કોર્ટનો ચુકાદો ન્યાયમૂર્તિ **આફતાબ આલમ** દ્વારા આપવામાં આવેલ.

૧. પંજાબ રાજ્ય અને તેના અધિકારીઓ વતી દાખલ કરવામા આવેલી આ બે અપીલો, પંજાબ અને હરિયાણા હાઇકોર્ટ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા હુકમો વિરુદ્ધની છે, જેના દ્વારા તેણે રાજ્ય સરકારની સેવામાં વર્ગ–૪ માંથી વર્ગ–૩ ની જગ્યાઓ પર બઢતી માટેના પાત્રતાના માપદંડ તરીકે પ્રતિ મિનિટ ૩૦ શબ્દોની ઝડપે પંજાબીમાં ટાઇપિંગ કસોટી પાસ કરવાની આવશ્યકતાને રદ કરેલ હતી.

૨. સિવિલ અપીલ નં. ૨૮૯૭/૨૦૦૬ ના સામાવાળા જગદીશ કૌરની તારીખ ૨૧ ફેબ્રુઆરી, ૧૯૭૮ ના રોજ ગવર્નમેન્ટ હાઇસ્કૂલ વૈરવાલ, તહસીલ તરણ તારણ, જિલ્લો અમૃતસરમાં પટાવાળા તરીકે નિમણૂક કરવામાં આવેલ હતી. તારીખ ૧૪ જાન્યુઆરી, ૧૯૭૭ ના રોજ ફરજ દરમિયાન તેમના પતિના અવસાન બાદ રહેમરાહેના કારણોસર તેમની નિમણૂક કરવામાં આવેલ હતી. તેમની નિમણૂક સમયે, તેમણે ત્રીજા વર્ગમાં મેટ્રિક્યુલેશન પરીક્ષા પાસ કરેલ હતી. સેવામાં જોડાયા પછી, તેમણે વર્ષ ૧૯૯૨ માં પંજાબ સ્કૂલ એજ્યુકેશન બોર્ડમાંથી બીજા વર્ગમાં સિનિયર સેકન્ડરી સ્કૂલ પરીક્ષા પાસ કરેલ. તેમના કેસ મુજબ, પ્લસ ટુ ની પરીક્ષા પાસ કર્યા પછી, તેઓ વર્ગ–૩ ની જગ્યા પર બઢતી માટે પાત્ર બન્યા હતા અને તેમણે, તે મુજબ, પોતાની બઢતી માટે સંબંધિત સત્તાવાળાઓ સમક્ષ રજૂઆત કરેલ. જોકે, તેમની પાસેથી કોઈ સાનુકૂળ પ્રતિસાદ ન મળતાં, તેમણે યોગ્ય દાદ મેળવવા માટે સીડબ્લ્યુપી નં. ૧૧૭૫૮/૨૦૦૩ મારફતે પંજાબ અને હરિયાણા હાઇકોર્ટમાં રજૂઆત કરેલ.

૩. સિવિલ અપીલ નં. ૪૧૩૪/૨૦૦૬ ના સામાવાળા નં. ૧ હરજિન્દર સિંઘ પણ તે જ રીતે તારીખ ૭ એપ્રિલ, ૧૯૯૨ ના રોજ ટેકનિકલ શિક્ષણ વિભાગમાં પટાવાળા તરીકે જોડાયા હતા. તે સમયે તેઓ મેટ્રિક પાસ હતા. તેમના કેસ મુજબ, બલદેવ સિંઘ નામની અન્ય એક વ્યક્તિ, કે જેઓ વર્ગ–૪ માં તેમનાથી જુનિયર હતા, તેમને તેમના દાવાને ઓળંગીને વર્ગ–૩ ની જગ્યા પર બઢતી આપવામાં આવેલ હતી. તેથી, તેમણે પણ સંબંધિત સત્તાવાળાઓને તેમને વર્ગ–૩ ની જગ્યા પર બઢતી આપવાનો નિર્દેશ આપવાની દાદ માંગતા સીડબ્લ્યુપી નં. ૭૨૯/૨૦૦૪ મારફતે પંજાબ અને હરિયાણા હાઇકોર્ટમાં રજૂઆત કરેલ.

૪. જગદીશ કૌર દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી રિટ પિટિશન તારીખ ૨૦ ફેબ્રુઆરી, ૨૦૦૪ ના રોજ હાઇકોર્ટની ડિવિઝન બેન્ચ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા હુકમથી મંજૂર કરવામાં આવેલ હતી. ત્યારબાદ હરજિન્દર સિંઘની રિટ પિટિશન કોર્ટની અન્ય ડિવિઝન બેન્ચ સમક્ષ સુનાવણી માટે આવેલ અને જગદીશ કૌરના કેસમાં પસાર કરવામાં આવેલા હુકમને અનુસરીને તે પિટિશન પણ તારીખ ૧ જુલાઈ, ૨૦૦૫ ના હુકમ દ્વારા મંજૂર કરવામાં આવેલ હતી.

૫. હાઇકોર્ટ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા હુકમને અનુસરીને, હરજિન્દર સિંઘને બઢતી આપવામાં આવેલ હતી અને ત્યારથી તેઓ વર્ગ–૩ ની જગ્યા પર કાર્યરત છે. જોકે, જગદીશ કૌરના કિસ્સામાં, આ કોર્ટે તારીખ ૧૮ એપ્રિલ, ૨૦૦૫ ના રોજ નોટિસ કાઢતી વખતે હાઇકોર્ટના વાદગ્રસ્ત હુકમના અમલ પર

સ્ટે ફરમાવેલ હતો. પરિણામે તેઓ વર્ગ–૪ ની જગ્યા પર કામ કરવાનું ચાલુ રાખે છે.

૬. હાઇકોર્ટ સમક્ષ, રાજ્યનો કેસ એવો હતો કે બંને રિટ અરજદારો (આ કોર્ટ સમક્ષની બંને અપીલોમાં સામાવાળાઓ) ને માત્ર સિનિયોરિટીના આધારે તેમના વારા પ્રમાણે જ બઢતી માટે વિચારણામાં લઈ શકાય. તદુપરાંત, તેઓ વર્ગ–૪ માંથી વર્ગ–૩ ની જગ્યાઓ પર બઢતી માટે પાત્ર ન હતા કારણ કે તેઓએ પ્રતિ મિનિટ ઓછામાં ઓછા ૩૦ શબ્દોની ઝડપ સાથે પંજાબીમાં ટાઇપરાઇટિંગ કસોટી પાસ કરેલ ન હતી. હાઇકોર્ટે સિનિયોરિટીના આધારે બઢતીના ઇનકાર સામે કોઈ વાંધો લીધેલ ન હતો પરંતુ વર્ગ–૩ ની જગ્યા પર બઢતી માટેની શરત તરીકે પંજાબીમાં ટાઇપિંગ કસોટી પાસ કરવાની આવશ્યકતાની ચકાસણી કરવા આગળ વધેલ. તે એવા તારણ પર આવેલ કે પંજાબીમાં ટાઇપિંગ કસોટી પાસ કરવાની શરત ગેરકાયદેસર, મનસ્વી અને બિનઅમલી હતી અને, પરિણામે, નીચે મુજબ ઠેરવેલ અને નિર્દેશ આપેલ:–

> "તે મુજબ, હાલની પિટિશન મંજૂર કરવામાં આવે છે. ક્લાર્કની જગ્યા પર બઢતી માટે પૂર્વશરત તરીકે વર્ગ–૪ ની સેવાના સભ્યો પાસે પંજાબી ટાઇપરાઇટિંગ કસોટી હોવાનો આગ્રહ રાખવાની સત્તાવાળાઓની કાર્યવાહી ગેરકાયદેસર હોવાનું ઠેરવવામાં આવે છે. ક્લાર્કની જગ્યા પર બઢતી માટેના અરજદારના દાવા પર હવે પંજાબીમાં ટાઇપરાઇટિંગ કસોટી પાસ કરવાની અગાઉની પૂર્વશરતનો આગ્રહ રાખ્યા વિના તેમની પાત્રતા

ફરીથી નક્કી કરીને વિચારણા કરવામાં આવશે. જો અરજદાર અન્યથા લાયકાત ધરાવતા હોય, તો ક્લાર્કની જગ્યા પર બઢતી માટેના તેમના દાવા પર, વધુ કોઈ વિલંબ કર્યા વિના વિચારણા કરવામાં આવશે. જો તેઓ યોગ્ય જણાય, તો જે તારીખથી તેમનાથી જુનિયર વ્યક્તિઓને તે રીતે બઢતી આપવામાં આવેલ હતી, તે તારીખથી અમલમાં આવે તે રીતે તેમને ક્લાર્કની જગ્યા પર બઢતી આપવામાં આવશે. ઉપરોક્ત કાર્યવાહી આજથી ત્રણ મહિનાની અંદર હાથ ધરીને પૂર્ણ કરવામાં આવે."

હાઇકોર્ટનું તારણ મુખ્યત્વે ધ પંજાબ સિવિલ સર્વિસીસ (જનરલ એન્ડ કોમન કન્ડિશન્સ ઓફ સર્વિસ) રુલ્સ, ૧૯૯૪ (ટૂંકમાં "૧૯૯૪ ના નિયમો") ની જોગવાઈઓ પર આધારિત છે. હાઇકોર્ટે અવલોકન કરેલ કે વૈધાનિક નિયમોમાં, પ્રતિ મિનિટ ઓછામાં ઓછા ૩૦ શબ્દોની ઝડપ સાથે પંજાબીમાં ટાઇપરાઇટિંગ કસોટી પાસ કરવાની આવશ્યકતા વર્ગ–૩ ની જગ્યા પર સીધી ભરતી માટે હતી પરંતુ વર્ગ–૪ માંથી વર્ગ–૩ ની જગ્યાઓ પર બઢતી માટે આવી કોઈ આવશ્યકતા ન હતી. આ સંદર્ભમાં હાઇકોર્ટે નીચે મુજબના અવલોકનો કરેલ:–

"હાલના કેસમાં પણ, તેનાથી વિપરીત કોઈ વૈધાનિક જોગવાઈના અભાવે, ધ પંજાબ સિવિલ સર્વિસીસ (જનરલ એન્ડ કોમન કન્ડિશન્સ) રુલ્સ, ૧૯૯૪ (જે હવે પછી ૧૯૯૪ ના નિયમો તરીકે ઉલ્લેખિત છે), હાથ પરના વિવાદનો નિર્ણય કરવા માટે સુસંગત રહેશે. ૧૯૯૪ ના

નિયમો હેઠળ, નિયમ ઘડનાર સત્તામંડળે સીધી ભરતીની તારીખથી એક વર્ષની અંદર પ્રતિ મિનિટ ઓછામાં ઓછા ૩૦ શબ્દોની ઝડપ સાથે પંજાબીમાં ટાઇપરાઇટિંગ કસોટી પાસ કરવાની આવશ્યકતા નિર્ધારિત કરેલ છે. *૧૯૯૪ ના નિયમોએ ક્લાર્કની જગ્યા પર બઢતી દ્વારા નિમણૂક માટે આવી કોઈ પૂર્વશરત/શરત નિર્ધારિત કરેલ નથી. ૧૯૯૪ ના નિયમો હેઠળ વર્ણવેલ શરતો પરથી જે અનુમાન તારવવાને પાત્ર છે, તે એ છે કે જ્યારે પંજાબીમાં ટાઇપરાઇટિંગ કસોટી પાસ કરવી એ સીધી ભરતી માટેની શરત છે, ત્યારે તે બઢતી માટેની પૂર્વશરત નથી."*

(ભાર મૂકવામાં આવેલ છે)

હાઇકોર્ટે, ત્યારબાદ, એવું અવલોકન કરવાનું ચાલુ રાખેલ કે વૈધાનિક નિયમોમાં કોઈ જોગવાઈના અભાવે, કોઈ પણ સરકારી હુકમ મારફતે આવી કોઈ આવશ્યકતા દાખલ કરી શકાય નહીં. આથી, તેણે રાજ્ય સરકારનું વલણ ટકી શકે તેમ નથી તેવું ઠેરવેલ અને ઉપર નોંધ્યા મુજબના નિર્દેશો આપેલ.

૭. અમને એવું જણાય છે કે હાઇકોર્ટે ૧૯૯૪ ના નિયમોને તેના ચુકાદાનો આધાર બનાવવામાં ભૂલ કરેલ હતી. અમે ૧૯૯૪ ના નિયમોનું અવલોકન કરેલ છે. ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૩૦૯ ના પરંતુક હેઠળ ઘડવામાં આવેલા નિયમો માત્ર રાજ્ય સરકારમાં વર્ગ–૧, વર્ગ–૨ અને વર્ગ–૩ ની સેવાઓમાં, સીધી ભરતી દ્વારા, થતી નિમણૂકો બાબતે જ છે. રુલ ૧૫ કે જે બે ભાગમાં છે તે ક્લાર્કની જગ્યા પર નિમણૂક માટેની પાત્રતા નિર્ધારિત કરે છે; સબ–રુલ (એ)

લઘુત્તમ શૈક્ષણિક લાયકાત તરીકે બીજા વર્ગમાં મેટ્રિક્યુલેશન અથવા માન્ય યુનિવર્સિટીમાંથી સિનિયર સેકન્ડરી ભાગ–૨ ની પરીક્ષા પાસ કરવાનું નિર્ધારિત કરે છે અને સબ–રુલ (બી), મૂળ ઘડવામાં આવ્યા મુજબ, પંજાબ સરકારમાં ક્લાર્કની જગ્યા પર નિમણૂક માટે અનિવાર્ય પૂર્વ–આવશ્યકતા તરીકે પ્રતિ મિનિટ ૩૦ શબ્દોની ઝડપે પંજાબી ટાઇપરાઇટિંગમાં કસોટી પાસ કરવાનું ફરજિયાત બનાવતો હતો. તે નોંધી શકાય કે રુલ ૧૫ માં તારીખ ૨૩ જૂન, ૧૯૯૯ ના જાહેરનામા દ્વારા સુધારો કરવામાં આવેલ હતો અને સુધારેલો નિયમ નીચે મુજબ વંચાય છે.

"૧૫. લઘુત્તમ શૈક્ષણિક લાયકાત અને અન્ય લાયકાતો:–

(૧) કોઈ પણ વ્યક્તિની પંજાબ સરકાર હેઠળ ક્લાર્કની જગ્યા પર સીધી નિમણૂક દ્વારા નિમણૂક કરવામાં આવશે નહીં સિવાય કે તે બીજા વર્ગમાં મેટ્રિક પાસ હોય અથવા માન્ય યુનિવર્સિટી કે સંસ્થામાંથી સિનિયર સેકન્ડરી ભાગ–૩ ની પરીક્ષા પાસ કરેલ હોય.

(૨) સબ–રુલ (૧) ની શરતો મુજબ ક્લાર્ક તરીકે નિમણૂક પામેલ વ્યક્તિએ તેની નિમણૂકની તારીખથી એક વર્ષના સમયગાળાની અંદર બોર્ડ દ્વારા અથવા નિમણૂક કરનાર સત્તામંડળ દ્વારા પ્રતિ મિનિટ ત્રીસ શબ્દોની ઝડપે લેવામાં આવનાર પંજાબી ટાઇપરાઇટિંગની કસોટી પાસ કરવાની રહેશે.

(૩) જો વ્યક્તિ સબ–રુલ (૨) માં નિર્દિષ્ટ કરેલ સમયગાળાની અંદર સદર કસોટી પાસ કરવામાં નિષ્ફળ જાય તો તેને જે તારીખે તે આવી કસોટી પાસ કરે તે તારીખથી જ અમલમાં આવે તે રીતે વાર્ષિક ઈજાફો મળવાપાત્ર થશે, પરંતુ તે જે સમયગાળા માટે સદર કસોટી પાસ કરી શક્યો ન હતો, તે સમયગાળા માટે તેને કોઈ ચડત રકમ ચૂકવવામાં આવશે નહીં."

૮. સુધારાના પરિણામે ટાઈપિંગની લાયકાત કે જે અગાઉ નિમણૂક માટે અનિવાર્ય આવશ્યકતા રહેતી હતી તે પૂર્વશરત મટી જાય છે અને હવે તે નિમણૂકની તારીખથી એક વર્ષના સમયગાળાની અંદર મેળવી શકાય છે જેમાં નિષ્ફળ જતાં કોઈ વાર્ષિક ઈજાફા મંજૂર કરવામાં આવશે નહીં. આમ, તે સ્પષ્ટ છે કે વર્ગ–૩ ની જગ્યા પર સીધી ભરતીના કિસ્સામાં નિમણૂક માટેની આવશ્યકતા તરીકે પંજાબીમાં ટાઈપિંગની લાયકાતમાં નોંધપાત્ર રીતે છૂટછાટ આપવામાં આવેલ છે.

૯. જોકે, નોંધવા જેવી મહત્ત્વની બાબત એ છે કે ૧૯૯૪ ના નિયમો વર્ગ–૪ ની જગ્યાઓ પરની નિમણૂકો સાથે સંબંધિત નથી અને વર્ગ–૩ ની જગ્યાઓ પર ભરતીના પ્રકાર તરીકે વર્ગ–૪ માંથી બઢતીની જોગવાઈ કરતા નથી. આથી, ૧૯૯૪ ના નિયમોમાં વર્ગ–૪ માંથી વર્ગ–૩ ની જગ્યાઓ પર બઢતી માટેના પાત્રતાના માપદંડો સાથે સંબંધિત કોઈ જોગવાઈ મળી આવવાનો કોઈ પ્રશ્ન જ નથી. તેથી, હાઇકોર્ટ એવું અનુમાન તારવવામાં તદ્દન ખોટી હતી કે

જ્યારે પંજાબીમાં ટાઇપરાઇટિંગ કસોટી પાસ કરવી એ સીધી ભરતી માટેની શરત છે, ત્યારે તે બઢતી માટેની પૂર્વશરત ન હતી.

૧૦. હવે વર્ગ–૪ માંથી વર્ગ–૩ ની જગ્યાઓ પર બઢતીના મુદ્દા પર આવીએ તો, આ જોગવાઈ સૌપ્રથમ તારીખ ૨૪ ઓગસ્ટ, ૧૯૮૩ ના સરકારી પરિપત્ર પત્ર નં. ૪/૧૭/૭૯–આઇપીપી/૧૯૭૩ માં કરવામાં આવેલ હતી. સદર પરિપત્ર પત્રના ફકરા (૧) અને (૨) નીચે મુજબ વંચાય છે:–

> "(૧) વર્ગ–૩ ની ૧૦% જગ્યાઓ વર્ગ–૪ ના એવા કર્મચારીઓમાંથી બઢતી દ્વારા ભરવાની જોગવાઈ હોવી જોઈએ, કે જેઓ મેટ્રિક્યુલેશન (પંજાબી સાથે) ની લઘુત્તમ શૈક્ષણિક લાયકાત ધરાવતા હોય અને તે તરીકે ઓછામાં ઓછો ૫ વર્ષનો અનુભવ ધરાવતા હોય;
>
> (૨) પંજાબી ટાઇપરાઇટિંગમાં લાયકાત કસોટી માટેની જોગવાઈ હોવી જોઈએ જે આવી જગ્યાઓ માટે સબઓર્ડિનેટ સર્વિસીસ સિલેક્શન બોર્ડ દ્વારા નિર્ધારિત કરવામાં આવેલ કસોટીની સમકક્ષ હોવી જોઈએ અને વર્ગ–૪ ના કર્મચારીને બઢતી માટે પાત્ર ગણવામાં આવે તે પહેલાં સદર કસોટી પાસ કરવી અનિવાર્ય બનાવવી જોઈએ. આ કસોટી નિમણૂક કરનાર સત્તામંડળ દ્વારા અથવા નિમણૂક કરનાર સત્તામંડળ દ્વારા જેને તેમ કરવાની સત્તા સોંપવામાં આવેલ હોય તેવા કોઈ પણ સત્તામંડળ દ્વારા લઈ શકાશે."

ઉપરોક્ત સરકારી હુકમમાં તારીખ ૨૭ ઓક્ટોબર, ૧૯૯૮ ના પરિપત્ર દ્વારા સુધારો કરવામાં આવેલ હતો. પાછળના પરિપત્રે બઢતી માટેનો ક્વોટા ૧૦% થી વધારીને ૧૫% કરેલ પરંતુ અગાઉના હુકમમાં નિર્ધારિત કર્યા મુજબની પંજાબી ટાઇપરાઇટિંગની લાયકાત જાળવી રાખેલ હતી. તારીખ ૨૭ ઓક્ટોબર, ૧૯૯૮ ના પરિપત્ર પત્રનો ફકરો ૨ નીચે મુજબ વંચાય છે:–

> "પંજાબી ટાઇપરાઇટિંગની લાયકાત કસોટી માટે જોગવાઈ હોવી જોઈએ જે આવી જગ્યાઓ માટે એસ.એસ.એસ. બોર્ડ દ્વારા નિર્ધારિત કરવામાં આવેલ કસોટીની સમકક્ષ હોવી જોઈએ અને વર્ગ–૪ ના કર્મચારીને બઢતી માટે પાત્ર ગણવામાં આવે તે પહેલાં સદર કસોટી પાસ કરવી અનિવાર્ય બનાવવી જોઈએ. આ કસોટી નિમણૂક કરનાર સત્તામંડળ દ્વારા અથવા નિમણૂક કરનાર સત્તામંડળ દ્વારા જેને તેમ કરવાની સત્તા સોંપવામાં આવેલ હોય તેવા કોઈ પણ સત્તામંડળ દ્વારા લઈ શકાશે."

૧૧. તે સુપ્રસ્થાપિત છે કે કોઈ પણ વિષય પર વૈધાનિક નિયમોના અભાવે, સંબંધિત સરકારી હુકમો અમલમાં રહેશે. [જુઓ: *સંત રામ શર્મા વિરુદ્ધ રાજસ્થાન રાજ્ય અને અન્ય*, એ.આઇ.આર. ૧૯૬૭ એસ.સી. ૧૯૧૦, *અશોક કુમાર શ્રીવાસ્તવ અને અન્ય વિરુદ્ધ રામ લાલ અને અન્ય*, (૨૦૦૮) ૩ એસ.સી.સી. ૧૪૮, *શિબા શંકર મહાપાત્રા અને અન્ય વિરુદ્ધ ઓરિસ્સા રાજ્ય અને અન્ય*, (૨૦૧૦) ૧૨ એસ.સી.સી. ૪૭૧.]

૧૨. ઉપરોક્ત બાબતોના પ્રકાશમાં, પ્રતિ મિનિટ ૩૦ શબ્દોની ઝડપે પંજાબી ટાઇપરાઇટિંગમાં કસોટી પાસ કરવાની આવશ્યકતા એ વર્ગ–૪ માંથી વર્ગ–૩ ની જગ્યા પર બઢતી માટેનો દેખીતો માપદંડ છે. તેથી, અમારો સ્પષ્ટ મત છે કે હાઇકોર્ટ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા હુકમો ટકી શકે તેમ નથી અને અમને તે હુકમો રદ કરવાની ફરજ પડે છે.

૧૩. હવે બંને સામાવાળાઓના ચોક્કસ કેસો પર આવીએ તો, ઉપર નોંધવામાં આવેલ છે કે હાઇકોર્ટ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા હુકમને અનુસરીને, હરજિન્દર સિંઘને વર્ગ–૩ ની જગ્યા પર બઢતી આપવામાં આવેલ હતી જેના પર તેઓ ત્યારથી કાર્યરત છે. જગદીશ કૌરને, જોકે આ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા સ્ટે ઓર્ડરને કારણે બઢતી આપવામાં આવેલ ન હતી, તેમ છતાં છેલ્લા સાત વર્ષથી તેમની તરફેણમાં હાઇકોર્ટનો હુકમ (જોકે હવે તે રદ કરવામાં આવેલ છે) હતો. અમે, તે મુજબ, નિર્દેશ આપીએ છીએ કે તેમને પણ વર્ગ–૩ ની જગ્યા પર બઢતી આપવી જોઈએ. જોકે, હરજિન્દર સિંઘ અને જગદીશ કૌરને આપવામાં આવેલ બઢતી હરજિન્દર સિંઘના કિસ્સામાં આજથી એક વર્ષની અંદર અને જગદીશ કૌરના કિસ્સામાં તેમની બઢતીથી એક વર્ષની અંદર પ્રતિ મિનિટ ૩૦ શબ્દોની ઝડપે પંજાબીમાં ટાઇપરાઇટિંગ કસોટી પાસ કરવાને આધીન રહેશે, જેમાં નિષ્ફળ જતાં તેઓને વર્ગ–૪ માં તેમની મૂળ જગ્યાઓ પર પાછા ઉતારી શકાશે.

૧૪. જોકે, કેસના રેકર્ડને છોડતા પહેલાં, અમારે એક તાકીદ મૂકવી જોઈએ. ઉપર જોવામાં આવેલ છે કે વર્ગ–૩ ની જગ્યા પર સીધી ભરતીના કિસ્સામાં આવશ્યકતા તરીકે પંજાબીમાં ટાઇપિંગની લાયકાતમાં ઘણી છૂટછાટ આપવામાં આવેલ છે. રાજ્ય માટે સીધી ભરતી અને બઢતી દ્વારા ભરતી માટે અલગ–અલગ ધોરણો રાખવા કાયદેસર રીતે અનુમતિપાત્ર હોઈ શકે છે પરંતુ ન્યાયીપણામાં રાજ્યને વર્ગ–૪ માંથી વર્ગ–૩ ની જગ્યાઓ પર બઢતી માટેના માપદંડોની સમીક્ષા કરવા અને તેને વર્ગ–૩ ની જગ્યાઓ પર સીધી ભરતી માટેની આવશ્યકતાઓની સમકક્ષ લાવવા માટે યોગ્ય સલાહ આપવામાં આવે છે.

૧૫. પરિણામે, ઉપર કરેલા અવલોકનો અને આપેલા નિર્દેશોને આધીન અપીલો મંજૂર કરવામાં આવે છે.

આર.પી.

અપીલો મંજૂર કરવામાં આવેલ.

This judgment has been translated using an AI-assisted translation tool.

==========

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઇ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.